

Jak práce s hodnotami rozvíjí wellbeing na školách?

Krize, které v posledních letech výrazně ovlivňují naši společnost, s sebou zároveň přinášejí otázky ohledně cest k jejich zvládnutí. Jak má škola děti co nejlépe připravit na život ve světě, který se zřejmě bude neustále měnit a přinášet nové výzvy? Je tou cestou důraz na předávání informací a co nejvyšší výkon, nebo je podstatnější vytvářet na školách prostředí, které podporuje celostní rozvoj dětské osobnosti?

Idea wellbeingu, která se především díky **Partnerství pro vzdělávání 2030+** v posledních letech stala nedílnou součástí vzdělávací strategie České republiky, jasně hovoří ve prospěch **celostního rozvoje**. Wellbeing je definován jako „stav, ve kterém můžeme v podporujícím a podnětném prostředí plně rozvíjet svůj fyzický, kognitivní, emocionální, sociální a duchovní potenciál a žít spolu s ostatními plnohodnotný a spokojený život.“ Data¹ navíc ukazují, že děti na školách, které se o wellbeing dobře starají, mají ke škole nejen **lepší vztah**, ale také mají **lepší školní výsledky**.

Jak vidíme z této definice, wellbeing je široký pojem zahrnující mnoho kvalit. Jednou z nejdůležitějších je právě **péče**, kterou škola a učitelé věnují svým žákům tím, že pro ně vytváří **laskavý a bezpečný prostor**. V něm mají děti možnost učit se vztahovat k sobě i k druhým, vyzkoušet si, co dovedou a čím mohou přispět okolnímu světu. Ale také zde mohou v respektujícím prostředí poznávat své meze a zakoušet neúspěchy. Tímto druhem péče se zabývá metoda **Hodnotového vzdělávání Cyril Mooney**, která školám nabízí různé způsoby, jak společně pracovat na onom sdíleném „dobrém bytí“ prostřednictvím rozvoje osobnosti dětí a skrze formování školy jako podpůrné vztahové sítě.

Metoda hodnotového vzdělávání užívá různorodé nástroje napomáhající dětem rozvinout emoční, sociální i duchovní potenciál. Jedním z těchto nástrojů je práce s hodnotami prostřednictvím učebnic nazvaných **My jsme svět**. Hodnoty

¹ Výzkum vliv wellbeingu na výsledky žáků:

http://www.prevence-praha.cz/images/Autorske_texty/wellbeing_ve_skole_ucitelsky_mesicnik.pdf

Tomáš Zatloukal, ústřední školní inspektor

„Představili jsme pro ilustraci jen několik konkrétních dat, která potvrzují, že to, jak se žáci ve škole cítí a jaká je úroveň jejich celkové pohody, ovlivňuje jejich školní práci a také výsledky, kterých ve vzdělávání dosahují. Téma wellbeingu je tedy předurčeno k zásadní reflexi v oblasti vzdělávacích politik i přístupů jednotlivých škol, a to jak směrem k žákům, tak samozřejmě i směrem k učitelům.“

v učebnicích nejsou předkládány dogmaticky. Jsou brány spíše jako části kompasu, který si každý skládáme podle svých životních zkušeností, aby nám pomáhal s orientací na cestě ke šťastnému a naplněnému životu. K práci s hodnotami je však důležité ve třídě nejprve vytvořit **bezpečné prostředí**. I na to učebnice myslí a naleznete v nich lekce, s jejichž pomocí si s dětmi nastavíte pravidla a hranice toho, co je dovolené a co je už za čárou, protože by nás to ohrožovalo, nebo by to znemožňovalo společné učení. Hodně prostoru je věnováno také **socio-emočnímu rozvoji**. Děti se učí přiměřeně svému věku emoce pojmenovávat a hledat strategie jejich zvládnutí. V tom jim pomáhá i vzájemné sdílení, při kterém se dozvídají, jak stejné situace prožívají ti druzí. Tím si přirozeně rozšiřují repertoár vlastních možností a při citlivém vedení se také učí respektu k odlišnému prožívání. Skrze práci s hodnotami pak mají možnost zkoumat své **potřeby**, tázat se ohledně svého **místa ve světě** a hledat možnou **duchovní orientaci**. Výhodou učebnic je i to, že pracují formou jasně strukturovaného postupu, při kterém je prostor pro samostatnou i skupinovou práci, takže se děti při hodinách hodnotového vzdělávání učí zároveň spolupráci. Důraz je kladen také na estetickou stránku a rozvíjení smyslu pro krásu, obrázky do učebnic vytvořili **současní čeští výtvarníci**.

Hodnotové vzdělávání ve třídě však u učebnic nekončí. Učitelé jsou povzbuzováni, aby dětem pomáhali utvářet si svůj žebříček hodnot také prostřednictvím společných prožitků a skrze souvislou práci se vztahy ve třídě. Pokud například zaznamenají vážnější konflikt mezi dětmi, je lepší se mu věnovat hned a učivo odložit na později. Společné řešení nastalých vztahových situací je skvělou **prevencí šikany** a také u dětí posiluje důvěru ve vztahy a ve společenství třídy jako místa, kde najdou porozumění a oporu, což pro některé může být zážitek, který z domova neznají.²

Práce s hodnotami však funguje nejlépe, pokud spolupracující a vstřícnou atmosféru vytvoříme na celé škole, a proto je nutné začít od vedení a od učitelů. Z tohoto důvodu organizace Hodnotové vzdělávání Cyril Mooney pracuje také s celými **pedagogickými sbory**. Pomáhá jim ujasnit si, jakou školou chtějí být a jaké nástroje k tomu mohou použít. Učitelé si tak společně s vedením formulují hodnoty, na kterých má být jejich škola postavena. Samy na sobě zkouší, jak zvolené hodnoty pomáhají určovat jejich vztahování se ke světu. Pokud si jako základní hodnotu pro svou školu

² „Ve školách, kde panují dobré vztahy mezi žáky navzájem a s učiteli, vykazují žáci vyšší celkovou životní spokojenost a odráží se to pozitivně i v jejich vzdělávacích výsledcích.“ Str.13 Tamtéž: Lenka Felcmanová

vyberou například spravedlnost – tedy, že chtějí rovnoměrně rozvíjet i žáky čelící nějaké formě znevýhodnění, může se pak stát, že budou nuceni rezignovat na celkový výkon. Někdy se ale ukáže, že ani to není nutné, neboť podle doložených výzkumů se děti ve spolupracujícím a bezpečném prostředí učí lépe než děti, které jsou pod tlakem očekávaného výkonu.

Otevírání hodnotových témat dává prostor nejen pro diskuzi ohledně směřování školy, ale může působit i **psychohygienicky** jako možný ventil nahromaděných vnitřních konfliktů a frustrací. Například mám-li jako pedagog ve třídě hodně dětí s nějakým typem znevýhodnění, může ve mne postupně narůstat frustrace, že nejsem schopen třídu v učivu posouvat tak rychle, jak bych si představoval. Pak je naprosto regulérní si za svou nejdůležitější hodnotu zvolit své duševní zdraví a dočasně snížit nároky na objem zvládnutého učiva. Pravidelná práce s hodnotami tak může pedagogům pomoci vyhnout se vyhoření.

Přestože je Hodnotové vzdělávání Cyril Mooney otevřené diskuzím a hledání individuálních hodnot dle potřeby každé školy, upřednostňuje hodnoty vedoucí k zajištění **kvalitního vzdělávání všem**, bez ohledu na míru jejich znevýhodnění. To je ostatně zcela v souladu s definicí wellbeingu, jehož cílem je dle iniciativy Úspěch pro každého žáka: *„Ošetření toho, aby každé dítě mělo šanci zažít ve škole úspěch a aby bylo do co možná největší míry vyhověno jeho individuálním potřebám s ohledem na jeho sociální i zdravotní stav/zázemí.“*

Jako dostupnou formu podpory slabších žáků pak Hodnotovka nabízí školám zavedení **vrstevnického učení**, při kterém starší žáci pod vedením pedagogů doučují ty mladší. To je přínosné jednak pro ty mladší žáky, kteří mají možnost dohnat látku a zároveň se ve škole cítit bezpečněji, protože ve starším kamarádovi mohou nalézt oporu. Starším dětem pak učení přináší osobnostní růst, případně i hlubší osvojení dané látky. Navíc je tato zkušenost může otevřít lepšímu porozumění pro své učitele – když si samy vyzkouší, jak těžké je něco naučit, mohou mít pro „své dospěláky“ větší pochopení. Vztahový přínos pro celou školu je zřejmý. Velmi dobře tuto metodu prověřila covidová doba, kdy ve stavu nouze mnozí sáhli po prostředcích, jenž by je při běžném chodu školy nenapadlo použít. Hodnotovka vrstevnické učení ozkoušela prostřednictvím programu Mr. Teacher a následné evaluace přínos vzájemného doučování jednoznačně potvrdily.

V neposlední řadě Hodnotové vzdělávání Cyril Mooney podporuje školy, aby vedly žáky k **péči o své okolí**. Pokud děti vedeme k zájmu o komunitu a její potřeby,

rozvíjíme jejich empatii a pocit sounáležitosti s okolím a také důvěru v sebe sama, ve svoji sílu něco změnit a tím se podílet na utváření světa. Mnoho dětí vítá možnost samostatně si zvolit, na jaké pomoci se budou podílet, a tím při výběru uplatnit vlastní iniciativu. Žáci tak mohou rozvíjet například schopnost spolupráce, kreativitu, dovednost komunikace s úřady a cizími lidmi apod. Zároveň se tak přirozeně připravují na profesní i osobní život po skončení školy, při němž bude jejich osobní iniciativa a důvěra ve vlastní tvůrčí síly tolik potřebná.

Když se ještě naposled vrátíme ke vztahu hodnotového vzdělávání a wellbeingu, uvidíme, že výše zmíněné metody pomáhají dětem i celým školám rozvíjet v době probíhajících globálních krizí tolik potřebnou **odolnost**. Podle filozofky Alice Koubové, která se výzkumu odolnosti v posledních letech věnuje, je pro její vznik klíčové, aby měl člověk ve svém životě **pocit smyslu a přináležení ke světu**, aby věřil, že svůj život může ovlivnit, a především, aby byl dobře **zakotven ve vztazích s druhými lidmi**. Budete-li se s dětmi věnovat hodnotovému vzdělávání, dáte jim příležitost se rozvíjet ve všech těchto dovednostech.

Klára Lipavská

spolupracovnice v programu Naproti